

Наталка-Полтавка
Іван Петрович Котляревський

Іван Петрович Котляревський

Наталка-Полтавка

Опера малороссийская в 2-х действиях

Действующие лица

Возный Тегерваковский.

Горпина Терпилиха — вдова старуха.

Наталка — дочь ее.

Петро — любовник Наталки.

Микола — дальний родственник Терпилихи.

Макогоненко — выборный села.

Действие I

Театр представляет село при реке Ворскле. Чрез сцену улица малороссийских хат, к реке ведущая, и в сей улице хата Терпилихи.

Явление 1

Наталка (выходит из хаты с ведрами на коромысле, подойдя к реке, ставит ведра на берегу, подходит на край сцены в задумчивости и поет).

Н 1

Віють вітри, віють буйні, аж дерева гнуться;
О, як мое болить серце, а сльози не ллються.
Трачу літа в лютім горі і кінця не бачу,
Тільки тогді і полегша, як нишком поплачу.
Не поправлять сльози щастя, серцю легше буде,

Хто щасливим був часочок, по смерть не забуде.
Єсть же люди, що і моїй завидують долі,
Чи щаслива та билинка, що ростеть на полі?
Що на полі, що на пісках, без роси, на сонці?
Тяжко жити без милого і в своїй сторонці.
Де ти, милий, чорнобривий? Де ти? Озовися!
Як я, бідна, тут горю, прийди подивися.
Полетіла б я до тебе, та крилля не маю,
Щоб побачив, як без тебе з горя висихаю.
До кого я пригорнуся, і хто приголубить?
Коли тепер того нема, який мене любить.

Петре! Петре! Де ти тепер? Може, де скитаєшся в нужді і горі і проклинаєш свою долю; проклинаєш Наталку, що через неї утерав пристанище; а може (плачет), забув, що я живу і на світі. Ти був бідним, любив мене — і за те потерпів і мусив мене оставити; я тебе любила і тепер люблю. Ми тепер рівня з тобою: і я стала така бідна, як і ти. Вернися до мого серця! Нехай глянуть очі мої на тебе і ще раз і навіки закриються...

Явление 2

Наталка и возный

Возный. Благоденственного і мирного пребиванія! (В сторону). Удобная оказія предстала зділати о собі предложеніе на самоті.

Наталка(кланяясь). Здорові були, добродію, пане возний!

Возный. "Добродію"! "Добродію"! Я хотів би, щоб ти звала мене — тее-то як його — не вишепом'янутим ім'ярек.

Наталка. Я вас зову так, як все село наше величає, шануючи ваше письменство і розум.

Возный. Не о сем, галочко, — тее-то як його — хлопочу я, но желаю із медових уст твоїх слишати умильное названіе, сообразное моему чувству. Послушай:

Н 2

От юних літ не знал я любові,
Не ощущал возженія в крові;
Как вдруг предстал Наталки вид ясний,
Как райский крин, душистый, прекрасный;

Утробу всю потряс;
Кров взволновалась,
Душа смішалась;
Настал мой час!

Настал мой час; і сердце все стонеть;
Как камень, дух в пучину зол тонеть.
Безмірно, ах! люблю тя, дівицю,
Как жадный волк младую ягницю.

Твой предвіщаєть зрак
Мні жизнь дражайшу,
Для чувств сладчайшу,
Как з медом мак.

Противні мні Статут і розділи,
Позви і копи страх надоїли;
Несносен мні сингкліт весь бумажний,
Противен тож і чин мой преважний.

Утіху ти подай
Душі смятенной,
Моей письменной,
О ти, мой рай!

Не в состоянні поставить на вид тобі сили любові моеї. Когда би я іміл — тее-то як його — столько языков, сколько артикулов в Статуті ілі сколько зап'ятих в Магдебурзьком праві, то і сих не довліло би навосхваленіє ліпоти твоеї! Їй-ей, люблю тебе до безконечності.

Наталка. Бог з вами, добродію! Що ви говорите! Я річі вашей в толк собі не возьму.

Возный. Лукавиш — тее-то як його — моя галочко! і добре все розумієш. Ну, коли так, я тобі коротенько скажу: я тебе люблю і женитись на тобі хочу.

Наталка. Гріх вам над бідною дівкою глумитися; чи я вам рівня? Ви пан, а я сирота; ви багатий, а я бідна; ви возний, а я простого роду; та й по всьому я вам не під пару.

Возный. Ізложенніі в отвітних річах твоїх резони суть — тее-то як його — для любові ничтожні. Уязвленне частореченню любовію серце, по всім божеським і чоловічеським законам, не взираєть ні на породу, ні на літа, ні на состояніє. Она я любов все — тее-то як його — ровняєть. Рци одно слово: "Люблю вас, пане возний!" — і аз, вишеупом'янутий, виконаю присягу о вірном і вічном союзі з тобою.

Наталка. У вас есть пословица: "Знайся кінь з конем, а віл з волон"; шукайте собі, добродію, в городі панночки; чи там трохи єсть суддівен, писарівен і гарних попівен? Любую вибирайте... Ось підіть лиш в неділю або в празник по Полтаві, то побачите таких гарних, що і розказати не можна.

Возный. Бачив я многих — і ліпообразних, і багатих, но серце мое не імієть — тее-то як його — к ним поползновенія. Ти одна заложила ему позов на вічніі роки, і душа моя ежечасно волаєть тебе і послі нишпорной даже години.

Наталка. Воля ваша, добродію, а ви так з-письменна говорите, що я того і не зрозумію; та і не вірю, щоб так швидко і дуже залюбитись можна.

Возный. Не віриш? Так знай же, що я тебе давно уже — тее-то як його — полюбив, як тільки ви перейшли жити в наше село. Моїх діл околичності, возникающіі із неудобних обстоятельств, удерживали соділати признание пред тобою; тепер же, читая — тее-то як його — благость в очах твоїх, до формального определенія о моей участі, открой мні, хотя в терміні, партикулярно, резолюцію: могу лі — тее-то як його — без отсрочок, волокити, проторов і убитков получитьи во вічное і потомственное владініє тебе — движимое і недвижимое імініє для душі моеї — з правом владіти тобою спокійно, безпрекословно і по своей волі — тее-то як його —

розпоряджати? Скажи, говори, отвічай, отвітствуй, могу лі бити — тее-то як його — мужем пристойним і угодним душі твоєї і тілу?

Наталка (поет) .

Видно шляхи полтавські і славу Полтаву,
Пошануйте сиротину і не вводьте в славу.
Не багата я і проста, но чесного роду,
Не стиджуся прости, шити і носити воду.

Ти в жупанах і письменний, і рівня з панами,
Як же можеш ти дружитися з простими дівками?
Єсть багачко городянок, вибирай любую;
Ти пан возний — тобі треба не мене, сільську.

(По окончании пения говорит) .

Так, добродію, пане возний! Перестаньте жартувати надо мною, безпоміжною сиротою. Мое все багатство есть мое добре ім'я; через вас люди начнуть шептати про мене, а для дівки, коли об ній люди зашепчуть...

Музыка начинает играть прелюдию. Наталка задумывается, а возный рассуждает и смешные показывает мины на лице.

Явление 3

Наталка и возный. И после выборный, показавшись на сцену, поет.

№ 4

Дід рудий, баба руда,
Батько рудий, мати руда,
Дядько рудий, тітка руда,
Брат рудий, сестра руда,
І я рудий, руду взяв,
Во рудую сподобав.

Ой по горі по Панянці
В понеділок дуже вранці
Ішли наші новобранці;
Поклонилися шинкарці;
А шинкарка на них — морг:
"Іду, братики, на торг".

Ішли ляхи на три шляхи,
А татари на чотири,
Шведи-врази поле вкрили;
Козак в лузі окликнувся —
Швед, татарин, лях здригнувся,
В дугу всякий ізігнувся.

По мере приближения выборного к оркестру, Наталка подходит к ведрам, берет их и уходит домой.

Возный. Чи се — тее-то як його — нова пісня, пане виборний?

Выборный. Та се, добродію (кланяється), не пісня, а нісенітниця. Я співаю іногді, що в голову лізе, — вибачайте, будьте ласкаві, я не добачив вас.

Возный. Нічого, нічого. Відкіль се так? Чи з гостей ідете — тее-то як його?..

Выборный. Я іду із дому. Випроводжав гостя: до мене заїжджав засідатель наш, пан Щипавка; так. уже, знаєте, не без того, — випили по одній, по другій, по третій, холодцем та ковбасою закусили, та вишнівки з кварту укутали, та й, як то кажуть, і підкріпилися.

Возный. Не розказовав же пан Щипавка якої новини?

Выборный. Де то не розказовав! Жаловався дуже, що всьому земству урвалася тепер нитка, та так, що не тільки засідателям, но самому комісарові уже не те, як давно було... Така, каже, халепа, що притьмом накладно служити. Бо, каже, що перше дурницею доставалося, то тепер або випросити треба, або купити.

Возный. Ох! правда, правда; даже і в повітовом суді, і во всіх присутственных містах униніє воспослідовало; малійшая проволочка ілі прижимочка просителю, як водилось перше, почитається за уголовное преступление; а взяточок, сиріч — винуждений подарочок, весьма-очень іскусно у істця ілі отвітчика треба виканючити. Та що і говорить! Тепер і при рекрутських наборах вовся не той порядок ведеться. Трудно становиться жить на світі.

Выборный. Зате нам, простому народові, добре, коли старшина, богобоязлива і справедлива, не допуска письменним п'явкам кров із нас смоктати... Та куди ви, добродію, налагодились?

Возный. Я наміревал — тее-то як його — посітити нашу вдовствующую дякониху, но, побачивши тут Наталку (вздыхает), остановився побалакати з нею.

Выборный(лукаво). Наталку? А де ж (осматривается) вона?

Возный. Може, пішла додому.

Выборный. Золото — не дівка! Наградив бог Терпилиху дочкою. Крім того, що красива, розумна, моторна і до всякого діла дотепна, — яке у неї добре серце, як вона поважає матір свою; шанує всіх старших себе; яка трудяща, яка рукодільниця; себе і матір свою на світі держить.

Возный. Нічого сказати — тее-то як його — хороша, хороша і уже в таким віззасті...

Выборный. Та й давно б час, так що ж? Сирота, та іще і бідна. Ніхто і не квапиться.

Возный. Однак ж я чув, що Наталці траплялись женихи, і восьма пристойніі, наприклад, тахтауловський дячок, чоловік знаменитий басом своїм, ізучен ярмолая і дуже знаєть печерсько-лаврський напів; другий волосний — тее-то як його — писар із Восьмачок, молодець не убогий і продолжающий службу свою безпорочно скоро год; третій — підканцелярист із суда по імені Скоробреха і многіі другіі, но Наталка...

Выборный. Що? Одказала? Добре зробила. Тахтауловський дяк п'е горілки багато і уже спада з голосу; волосний писар і підканцелярист Скоробреха,

як кажуть, жевжики обидва і голі, вашеці проше, як хлистики, а Наталці треба не письменного, а хазяїна доброго, щоб умів хліб робити і щоб жінку свою з матір'ю годовав і зодігав.

Возный. Для чего же неписьменного? Наука — тее-то як його — в ліс не йде; письменство не есть преткновение ілі поміха ко вступленію в законний брак. Я скажу за себе: правда, я — тее-то як його — письменний, но по благости всевишнього есмь чоловік, а по милости дворян — возный, і живу хоть не так, як люди, а хоть побіля людей; копійка волочиться і про чорний день іміється. Признаюсь тобі, як приятелю, буде чим і жінку — тее-то як його — і другого кого годувати і зодігати.

Выборный. Так чом же ви не одружитесь? Уже ж, здається, пора. Хіба в ченці постригтись хочете? Чи ще, може, суджена на очі не нависла? Хіба хочете, щоб вам на весіллі сю пісню співали? Ось слухайте.

(Выборный поет).

№ 5

Ой під вишнею, під черешнею
Стояв старий з молодю, як із ягодою.
І просилася, і молилася:
"Пусти мене, старий діду, на улицу погулять!"
"Ой я й сам не піду, і тебе не пушу:
Хочеш мене, старенького, да покинути.
Ой не кидай мене, моя голубочко,
Куплю тобі хатку, і ще сіна жатку,
І ставок, і млинок, і вишневий садок".
"Ой не хочу хатки, ані сіна жатки,
Ні ставка, ні млинка, ні вишневого садка.
Ой ти, старий дідура, і зогнувся, як дуга,
А я, молоденька, гуляти раденька".

Возный. Коли другії облизняймають, то і ми остерегаємся. Наталка многим женихам піднесла печеного кабака; глядя на сіе, і я собі на умі.

Выборный. А вам що до Наталки? Будто всі дівки на неї похожі? Не тільки світа, що в вікні; сього дива повно на світі! Та до такого пана, як ви, у іншої аж жижка задрижить!

Возный(в сторону). Признаюсь йому в моей любові к Наталці. Послухай, пане виборный! Нігде — тее-то як його — правди дівати, я люблю Наталку всею душею, всею мислю і всім сердцем моім, не могу без неї жити, так її образ — тее-то як його — за мною і слідить. Як ти думаєш? Як совітуєш в такому моему припадці?

Выборный. А що тут довго думати? Старостів посилати за рушниками, та й кінець. Стара Терпилиха не зсунулась іще з глузду, щоб вам одказати.

Возный. Ох, ох, ох!.. Стара не страшна, так молода криву гне! Я уже їй говорив, як то кажуть, надогад буряків — тее-то як його — так де! Ні приступу!

Выборный. Що ж вона говорить, чим одговорюється і що каже?

Возный. Она ізлагаєть нерезонніі — тее-то як його — причини; она приводить в довод знакомство вола з волем, коня з конем; нарицаєть себе

сиротою, а мене паном; себе бідною, а мене багатим; себе простою — тее-то як його — а мене возним; і рішительний приговор учинила — що я їй, а она мні не рівня — тее-то як його.

Выборный. А ви ж їй що?

Возный. Я їй пояснил, що любов все равняеть.

Выборный. А вона ж вам що?

Возный. Що для мене благопристойніе панночка, ніж простая селянка.

Выборный. А ви ж їй що?

Возный. Що она — тее-то як його — одна моя госпожа.

Выборный. А вона ж вам що?

Возный. Що она не вірить, щоб так дуже — тее-то як його — можна полюбити.

Выборный. А ви ж їй що?

Возный. Що я її давно люблю.

Выборный. А вона ж вам що?

Возный. Щоб я одв'язався од неї.

Выборный. А ви ж їй що?

Возный(с жаром). Що? Нічого!.. Тебе чорт приніс — тее-то як його — Наталка уткла, а я з тобою остався.

Выборный. Ой ви, письменні! Вгору деретеса, а під носом нічого не бачите: Наталка обманьовала вас, коли говорила, що ви їй не рівня. У неї не те на серці...

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию (http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=21114110&lfm=362673004) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.